

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 22.12.2006
KOM(2006) 862 lopullinen

**KOMISSION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE, EUROOPAN PARLAMENTILLE,
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE, ALUEIDEN KOMITEALLE
JA EUROOPAN KESKUSPANKILLE**

Viisi vuotta euroseteleiden ja -kolikoiden käyttöönotosta

{SEK(2006) 1786}

1. JOHDANTO

Euro otettiin käyttöön yhdentoista EU:n jäsenvaltion yhteisenä rahana 1. tammikuuta 1999. Kreikka otti euron käyttöön 1. tammikuuta 2001. Päivittäisessä elämässä tämä merkittävä tapahtuma jäi jossain määrin huomiotta, sillä kyseisten kahdentoista maan kuluttajat jatkoivat kansallisten seteleiden ja kolikoiden käyttöä maksutapahtumissa. Vuoden 2001 loppuun saakka euroa voitiin käyttää ainoastaan tilivaluuttana esimerkiksi euromääräisissä sekeissä tai tilisiirroissa, vaikka alussa vain harvat turvautuivatkin tähän mahdollisuuteen.

Eurosetelit ja -kolikot otettiin käyttöön 1. tammikuuta 2002, ja euro muuttui todellisuudeksi yli 300 miljoonalle euroalueen asukkaalle, jotka vuosittain suorittavat yhteensä noin 300 miljardia vähittäiskaupan maksutapahtumaa. Näistä maksutapahtumista yli 80 prosenttia maksetaan käteisellä. Siirtyminen euroon kävi jouhevasti ja siihen oli valmistauduttu hyvin. Seteleiden kokonaisarvo on tämän jälkeen lähes kolminkertaistunut (221 miljardista eurosta tammikuussa 2002 595 miljardiin euroon vuoden 2006 lopussa), kun taas kolikoiden arvo on kasvanut hitaammin (13,0 miljardista eurosta 1. tammikuuta 2002 17,6 miljardiin euroon)¹.

Naapurimaiden ja -alueiden kansalaiset ovat myös tutustuneet euroon yhteisenä valuuttana varsinkin niillä alueilla, joilla euroa käytetään maksutapahtumissa ja/tai talletuksissa. Samoin euro on käynyt tutuksi matkailukohteissa ympäri maailmaa. Euroopan keskuspankin (EKP) arvioiden mukaan 10–20 prosenttia liikkeeseen laskettujen euroseteleiden kokonaisarvosta on tätä nykyä euroalueen ulkopuolella.

Eurokäteinen on otettu hyvin vastaan euroalueen 12 maassa, kun otetaan huomioon, että kansalaisten on täytynyt totutella uusiin euroseteleihin ja -kolikoihin, joiden yksikköarvot poikkeavat vanhasta kansallisesta rahasta, ja tämän lisäksi heidän on vielä täytynyt totutella uuteen hinta- ja arvoasteikkoon.

Tämän tiedonannon ohella esitetään komission yksiköiden valmisteluasiakirja, jossa käsitellään yksityiskohtaisemmin tiedonannossa esille tuotuja tärkeimpiä kysymyksiä.

2. TIEDOTUS ON EDELLEEN ENSIARVOISEN TÄRKEÄÄ

Komission keräämien kyselytietojen² mukaan eräillä aloilla kaivataan lisää erityistä tietoa eurosta. Toisilla aloilla on joitakin yleisiä väärinkäsityksiä. Tämä viittaa siihen, että EU:ssa tarvitaan edelleen eurotiedotusta.

Tiettyjä euron tuomia etuja ei tunneta

Useimmat euroalueen kansalaiset eivät tunne kaikkia erityisiä etuja, joita eurosta koituu. Esimerkiksi ainoastaan noin neljännes (23 %) euroalueen kansalaisista tietää, ettei rahannostosta pankkikortilla jossakin toisessa euroalueen maassa aiheudu mitään ylimääräisiä kustannuksia tai maksuja. Pankkikorttimaksujen osalta tämän tietää 27 prosenttia ja tilisiirtojen osalta 16 prosenttia kansalaisista.

¹ Euroopan keskuspankin lukujen perusteella. Viimeisimmät luvut ovat lokakuulta 2006.

² Ks. Flash Eurobarometer 193, 'The euro zone, 5 years after the introduction of the common European currency' syyskuulta 2006 ja Flash Eurobarometer 191, 'Introduction of the euro in the new Member States' syyskuulta 2006.

Eurotiedotusta tarvitaan tätäkin enemmän uusissa jäsenvaltioissa, jotka tulevaisuudessa siirtyvät euron käyttöön ja joissa suurin osa ihmisistä pitää omaa tietämystään eurosta huonona. Samanaikaisesti mielipidekyselyjen tulokset osoittavat johdonmukaisesti, että euron huonosti tuntevat kansalaiset suhtautuvat yleensä haluttomimmin maansa siirtymiseen euron käyttöön ja pelkäävät sitä eniten.

Sitkeitä väärinkäsityksiä

Tietyillä aloilla vallitsee edelleen joitakin väärinkäsityksiä. Esimerkiksi suuri osa (93 %) euroalueen vastaajista uskoo euron lisänneen hintojen nousua. Tämä harhakäsitys on levinnyt euroalueeseen tulevaisuudessa liittyviin maihin, sillä keskimäärin 45 prosenttia vastaajista kymmenessä unioniin viimeksi liittyneessä jäsenvaltiossa uskoo, että oman maan siirtyminen euroon kiihdyttää inflaatiota. Tämä on ristiriidassa EKP:n seurantatietojen kanssa, joiden mukaan vuotuinen inflaatio on euroalueella ollut alle 2,4 prosenttia sen jälkeen, kun euro otettiin käyttöön vuonna 1999.

Hintojen kaksoismerkinnät voivat viivästyttää euroon tottumista

Kyselytiedoista käy ilmi, että ajattelussa siirrytään koko ajan – vaikkakin melko hitaasti – kohti euroa. Selkeä enemmistö (57 %) euroalueen väestöstä laskee jokapäiväiset ostoksensa euroina, kun taas yksi viidesosa laskee edelleen vanhana kansallisena valuuttana. Kun kyseessä ovat poikkeukselliset kalliit ostokset, esimerkiksi auto tai talo, useampi laskee edelleen vanhana valuuttana (keskimäärin 40 prosenttia) ja ainoastaan 29 prosenttia laskee euroina.

Nyt kun euroon on totuteltu viisi vuotta, komissio voi vain toistaa aiemmin esittämänsä suosituksen³, että jos hintojen kaksoismerkintöjä vielä tehdään euroalueella, ne olisi lopetettava mahdollisimman pian (Sloveniaa lukuun ottamatta). Hintojen kaksoismerkinnöistä on apua kuluttajille euroon siirtymisen alkuvaiheissa, mutta ne kääntyvät itseään vastaan tietystä vaiheesta, sillä niiden avulla kuluttajat voivat jatkaa ajattelua kansallisena valuuttana, mikä hidastaa sopeutumista uuteen hinta- ja arvoasteikkoon.

3. EUROSETELIT JA -KOLIKOT – TULEVAISUUDENNÄKYMÄ

3.1. Yleinen kehys

Sekä eurosetelit että -kolikot ovat laillisia maksuvälineitä kaikissa euroalueen maissa. Vastuu euroseteleiden tuotannosta ja liikkeeseenlaskusta kuuluu yksinomaan EKP:lle. EY:n perustamissopimuksessa määrätään eri kehyksestä eurokolikoille, sillä pikemminkin jäsenvaltiot kuin EKP vastaavat eurokolikoiden tuotannosta ja liikkeeseenlaskusta. Tätä taustaa vasten onkin helpompi ymmärtää, miksi eurokolikoissa on kansallisia erityispiirteitä. Euroalueen kansalliset keskuspankit laskevat kiertoon sekä eurosetelit että -kolikot.

Eurokolikoiden tuotannosta päätetään ja tuotanto järjestetään kansallisella tasolla. Tavallisesti tuotannosta vastaa kansallinen rahapaja paitsi niissä maissa, joissa kansallista rahapajaa ei ole, jolloin kolikot on tilattava muualta.

³ Ks. KOM(2002) 747 lopullinen, 19.12.2002, 'Vuosi euroseteleiden ja -kolikoiden käyttöönotosta'.

Euroseteleiden ja -kolikoiden väliset erot näkyvät myös eurokäteisen liikkeeseenlaskusta saatavassa rahoitustulossa (ks. jäljempänä 3.5 kohta), sillä rahoitustulo menee seteleistä eurojärjestelmälle ja kolikoista jäsenvaltioille.

3.2. Uudet eurosetelit ja -kolikot – mukautuksia ja mahdollisia parannuksia

Eurosetelit ja -kolikot ovat jatkuvan kehitystyön tulosta. Erityisesti pyritään parantamaan laatua, luotettavuutta ja käyttäjäystävällisyyttä. Väärennettyjä euroseteleitä ja -kolikoita on löydetty hyvin vähän verrattuna liikkeessä olevan käteisen määrään. Väärennöksiä on löydetty selvästikin vähän Yhdysvaltain dollarin seteleihin verrattuna.

Eurosetelit

EKP aloitti uuden eurosetelisarjan valmistelut pian sen jälkeen, kun eurokäteinen oli laskettu liikkeeseen. Näin se halusi erityisesti varmistaa, että käytössä ovat koko ajan viimeisimmät turvatekijät niin, että setelit voidaan aina suojata hyvin väärennöksiltä. Uuden setelisarjan ensimmäisen nimellisarvon liikkeeseenlaskun odotetaan tapahtuvan tämän vuosikymmenen lopulla ja sen jälkeen muut nimellisarvot lasketaan liikkeeseen tietyin välein.

Eurokolikot – kansalliset puolet

Eurokolikkojärjestelmän yhdenmukaisuuden varmistamiseksi neuvosto päätti vuonna 2003, että liikkeeseenlaskettujen eurokolikoiden vakiomuotoiset kansalliset puolet pysyisivät muuttumattomina ('moratorium') vuoden 2008⁴ loppuun saakka. Jäsenvaltiot voisivat kuitenkin laskea liikkeeseen 2 euron arvoisia juhlarahoja merkittävien tapahtumien kunniaksi, kunhan noudatettaisiin tiettyjä rajoitteita kolikoiden määrän ja liikkeeseenlaskujen taajuuden suhteen. Tällaiset juhlarahat ovat liikkeessä tavanomaiseen tapaan, paitsi että niiden kansallinen puoli on erilainen jonkin erityisen tapahtuman kunniaksi. Jäsenvaltiot voivat laskea liikkeeseen myös eurokolikoiden keräilykappaleita, jotka ovat esimerkiksi jalometallia. Nämä kolikot ovat laillisia maksuvälineitä ainoastaan liikkeeseenlaskevassa valtiossa eikä niitä ole tarkoitettu vapaaseen liikkeeseen.

Kansalliseen puoleen tehtäviä muita muutoksia koskeva kielto päättyy vuoden 2008 lopussa, ja neuvoston olisi sitä ennen tehtävä asiaa koskeva päätös. Tämä päätös on hyvin tärkeä, ja sitä olisi valmisteltava huolellisesti. Komissio käynnistää vuonna 2007 euroalueen väestölle suunnatun kyselytutkimuksen kartoittaakseen ihmisten mielipiteitä ja mieltymyksiä asian suhteen.

Eurokolikot – yhteiset puolet

Viittä suurimman nimellisarvon kolikkoa on muutettu, sillä niiden yhteisellä puolella on Euroopan kartta, jossa näkyvät aiemmat EU:n 15 jäsenvaltiota. Slovenia ottaa ensimmäisenä käyttöön kolikot, joissa on uusi yhteinen puoli, 1. päivästä tammikuuta 2007. Kahdentoista euron ensimmäisenä käyttöönottaaneen maan siirtymistä uusien kolikoiden tuotantoon valmistellaan parhaillaan. Suurin osa niistä siirtyy uuteen yhteiseen puoleen jo vuonna 2007, loput viimeistään vuonna 2008.

⁴ Paitsi jos kolikossa kuvattu valtionpäämies vaihtuu.

3.3. Seteleiden ja kolikoiden tuotannon ja varastoinnin tehostaminen

Euroseteleitä tuotetaan hajautetusti ja setelit kerätään tuotannon jälkeen yhteen, sillä mittakaavaeduilla pyritään lisäämään tehokkuutta. EKP jakaa tuotannon vuosittain euroalueen kansallisille keskuspankeille. Kutakin nimellisarvoa tuotetaan ainoastaan muutamassa setelipainossa, ja kukin keskuspankki vastaa ainoastaan yhden tai muutaman nimellisarvon tuotannosta. Euroseteleiden logistisilla varastoilla ja yhteisellä strategisella varastolla (eurojärjestelmän strateginen varasto eli ESS) varmistetaan euroseteleiden jatkuva tarjonta. Varastoista toimitetaan muun muassa ensimmäiset eurosetelit, kun jäsenvaltio liittyy euroalueeseen, kuten Slovenia tekee 1. tammikuuta 2007. EKP on lisäksi hyväksynyt suuntaviivat eurojärjestelmän yhteisen tarjouskilpailumenettelyn käyttöönotosta. Järjestelmä otetaan käyttöön viimeistään vuonna 2012.

Eurokolikoiden tuotanto kuuluu kansalliseen toimivaltaan. Koska päätökset tehdään hajautetusti, menetetään tietty etu ja tehokkuus, jota saataisiin, jos kolikot kerättäisiin yhteen, erityisesti jos tuotantoa ja/tai varastointia koordinoitaisiin. Nykyinen kehys ei esimerkiksi sulje pois sitä mahdollisuutta, että jotkin maat päättävät tuottaa lisää kolikoita, vaikka muilla mailla olisi varastoissa saman nimellisarvon suuruisia kolikoita. Voitaisiin siis pohtia, kuinka järjestelmää olisi mahdollista kehittää. Tämä koskee erityisesti pienimpiä kolikoita (1-, 2- ja 5-senttiä), joiden osuus on yhteensä keskimäärin noin 80 prosenttia uusien kolikoiden tuotannosta. Niistä saadaan vain vähän rahoitustuloa, ja tuotanto- ja liitännäiskustannukset (esimerkiksi kuljetus ja pakkaus) ovat korkeat nimellisarvoon verrattuna. Koska erilaiset kansalliset puolet haittaavat tietyssä määrin kolikkovarastojen vaihtoa tai siirtoa eri maiden välillä, jotkin jäsenvaltiot saattavat olla valmiita harkitsemaan vakiomuotoisen kansallisen puolen käyttöä nimellisarvoltaan pienissä kolikoissa. Näin ne voisivat kattaa osan kolmen nimellisarvoltaan pienimmän kolikon tarpeestaan, ja samalla voitaisiin paremmin hyödyntää massatuotannon etuja. Myös muita mahdollisuuksia luoda ja/tai hyödyntää synergiaetuja kolikoiden tuotannossa ja varastoinnissa olisi tarkasteltava. Tämä olisi tehtävä yhteistyössä EKP:n kanssa, jotta voitaisiin hyödyntää sen alalta saamaa kokemusta.

3.4. Eurokolikkojärjestelmästä aiheutuvat yhteiset menot

Tietyt eurokolikkojärjestelmän tekijät edellyttävät kaikkien euroalueen jäsenvaltioiden yhteisiä ja koordinoituja toimia. Erityisesti tämä koskee tutkimusta ja kehitystä sekä tietojenvaihtoa. Puhtaasti käytännöllisistä syistä vaikuttaa helpommalta ja tehokkaammalta rahoittaa tällaiset toimet yhteisestä talousarviosta (kuten tehdään euroseteleiden osalta, sillä EKP rahoittaa vastaavanlaiset toimet) kuin kerätä kansalliset rahoitusosuudet ennen kuin yhteiset toimet voidaan toteuttaa tai niitä voidaan edes suunnitella. Sen vuoksi olisi tarkasteltava mahdollisuutta luoda oma EU:n budjettikohta eurokolikkohankkeille ja yhteisen edun mukaisille toimille.

3.5. Euroseteleistä ja -kolikoista saatava rahoitustulo

Liikkeeseenlaskeva viranomaisena saa liikkeessä olevasta käteisestä tuloa (jota yleensä kutsutaan rahoitustuloksi tai seigniorage-tuloksi). Euroseteleistä saatava tulo kerätään yhteen ja jaetaan sitten euroalueen keskuspankkien kesken erityisen, kunkin maan BKT:hen ja väestömäärään suhteutetun jakoperusteen mukaan. Eurokolikoiden osalta tilanne on toinen, sillä liikkeeseenlaskeva valtio saa tulon (joka vastaa suunnilleen kolikon nimellisarvoa vähennettynä tuotanto- ja liikkeeseenlaskukustannuksilla). Tämän lähestymistavan pitäisi olla yhtä tyydyttävä edellyttäen, että jäsenvaltioiden välillä ei ole eurokolikoiden huomattavaa nettovirtaa (esimerkiksi kolikoita virtaa järjestelmällisesti tiettyihin maihin tai ulos tietyistä

maista). Jos näin olisi, nykyiseen järjestelmään olisi tehtävä joitakin (erityisiä tai yleisiä) muutoksia.

3.6. Euron suojaaminen väärentämiseltä

Kun eurokäteinen otettiin käyttöön, tarvittiin kansallisen toimivallan ylittäviä yhteisiä toimia euron suojaamiseksi väärennöksiltä, koska eurosetelit ja -kolikot ovat liikkeessä kahdessatoista jäsenvaltioissa ja lisäksi joissakin kolmansissa maissa.

Vaikka jäsenvaltiot ovat ensisijaisesti vastuussa euron suojaamisesta, väärennösten vastaisten toimien tukemiseksi tehdään valtioiden välistä yhteistyötä. Vastuu jakautuu Euroopan komissiolle/petostentorjuntavirastolle (OLAF), EKP:lle, Europolille, Eurojustille ja Interpolille.

Euroopan tasolla on hyväksytty tehokas oikeudellinen kehys, jolla halutaan lisätä suojelun yleistä tasoa ja yhdenmukaistaa alalla annettua kansallista lainsäädäntöä. Euroseteliväärennöksiä tutkivat kansalliset keskuskeskukset (NAC) ja kolikkoväärennöksiä tutkivat kansalliset keskuskeskukset (CNAC) tekevät läheistä yhteistyötä EKP:n rahanväärennösten tutkimuskeskuksen ja komission/OLAFin Euroopan teknis-tieteellinen keskuksen kanssa väärennettyjen euroseteleiden ja -kolikoiden tunnistamiseksi, analysoimiseksi ja poistamiseksi liikkeestä. Lisäksi on toteutettu toimenpiteitä rikosoikeudellisten seuraamusten yhdenmukaistamiseksi tarkoituksenmukaisella tavalla.